
A követelés bírósági eljárásban való érvényesítése – egy elévülést megszakító ok margójára

Pusztahelyi Réka*

A magyar magánjogi elévülési rendszer az új Polgári Törvénykönyv hatálybalépésével alapvető átalakuláson nem ment keresztül – elvileg. A rendszer lényegi elemeit adó nyugvás és megszakadás intézményei – ellentétben a Ptk. kodifikációs folyamatában megjelent törekvésekkel – továbbra is az 1959. évi IV. törvény, a régi Ptk. hagyományain alapulnak, és a felületes szemlélő az egyes módosított rendelkezésekben pusztán e kiformált rendszernek a bíró gyakorlatból beemelt finomítását látja. A Kormány által előterjesztett T/7971. sz. Törvényjavaslat eredeti szövegéhez képest jelentős meglepetést keltett az új Ptk. (a 2013. évi V. törvény) kihirdetett normaszövege, amely – a kodifikáció során egyébként érzékelhetővé vált revíziós törekvéseken túl az elévülési szabályok újabb szegletében is jelentős változást hozva – az elévülést megszakító keresetindításhoz kapcsolva, további konjunktív feltételeket határozott meg.¹

1. Általános kérdések

Az új Ptk. elfogadott szövegének hivatalosnak nem minősített indokolása nem tér ki a fent felvázolt változásra. A vonatkozó magyarázatot a törvényjavaslatához kapcsolódó 118-as számú módosító indítványban találjuk:

„A gyakorlatban tömegesen előforduló probléma az elévülés megszakításával kapcsolatban, hogy a szabályozás alapján nem válaszolható meg egyértelműen, hogy a követelés bírósági eljárásban történő érvényesítése mit jelent. Ezzel kapcsolatban a bíróságok eltérő értelmezést alakítottak ki. A módosítás egyértelművé teszi, hogy nem jelenti az elévülés megszakítását, ha a jogosult a követelést nem a kötelezettel szemben érvényesítette, valamint ha a per érdemi határozat nélkül zárul (pl. idézés kibocsátása nélküli elutasítás vagy szünetelés következtében). A követelés elévülése természetesen a per során nem következhet be: ha a per érdemi határozat hozatalával zárul, akkor maga a keresetindítás az elévülés megszakítását eredményezi.”

* Egyetemi adjunktus, Miskolci Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Polgári Jogi Tanszék.

¹ „a követelés kötelezettel szembeni bírósági eljárásban történő érvényesítése, ha a bíróság az eljárást befejező jogerős érdemi határozatot hozott” új Ptk. 6:25.§ (1) bekezdés c) pontja.

Az alábbiakban azt kívánjuk kifejteni, vajon a magyar elévülési szabályozási rendszerben milyen változásokat fog eredményezni e rendelkezés, és arra kívánunk kísérletet tenni, hogy eltérő megoldási javaslatokkal szolgáljunk az egyébként ténylegesen fennálló problémára.

A követelés bírósági úton való érvényesítése az új Ptk. szerint az alábbi feltételek együttes fennállása esetén váltja ki az elévülés megszakadását:

1. a kötelezettel szembeni bírósági eljárásban kerüljön sor
2. a követelés érvényesítésére irányuljon
3. a bíróság az eljárást befejező, jogerős érdemi határozatot hoz majd.

Az alábbiakban tekintsük át, milyen bírósági eljárásokban kerülhet sor a követelés érvényesítésére!

A bírói úton való igényérvényesítés egyes formái közül a legfontosabb eszköz a polgári per megindítása. A keresetlevél benyújtását kell tekinteni az elévülés szempontjából a bíróság előtti igényérvényesítésnek – az elévülés megszakadását kiváltó – mozzanataként, tekintettel arra, hogy a Pp. rendelkezése szerint a pert keresetlevéllel kell megindítani, amely a követelést, konkrét kereseti kérelmet tartalmazza. A polgári per alternatíváit jelentő nem peres eljárások között a legfontosabb a fizetési meghagyásos eljárás, mivel a törvényben meghatározott értékhatáron alul pernek nincs helye, az értékhatáron túl viszont, ha fizetési meghagyásos eljárás van folyamatban, a perindítás kizárt. A fizetési meghagyás iránti kérelemre a keresetlevéllel szemben támasztott anyagi és eljárási jogi követelmények vonatkoznak.

Az időben visszatekintve, a Magánjogi Törvényjavaslat részletesen szabályozta a követelés megítélése illetve megállapítása végetti perindításnak, és azzal egy tekintet alá eső egyes eljárási cselekményeknek elévülést félbeszakító hatását. Rendelkezése szerint a keresetindítással az elévülés megszakadása szempontjából azonos hatású: a) fizetési meghagyás kibocsátása iránti kérelem előterjesztése; b) követelésbejelentés a csődeljárásban és a csődönkívüli kényszeregyezségi eljárásban; c) beszámítás perbeli érvényesítése; d) perbehívás abban a perben, amelynek kimenetelétől a követelés függ; e) végrehajtás kérése és minden végrehajtási cselekmény.²

A régi Ptk. (1959. évi IV. tv.) a bíróság előtti igényérvényesítés eseteit fel nem sorolva, pusztán annyit rögzít, hogy az elévülést megszakítja a követelés bírói úton való érvényesítése. A bírói gyakorlat azonban kialakította azon értelmezési kereteket, hogy melyek azok a bírósági eljárások, vagy a követelés érvényesítésére indított egyéb eljárások, amelyek az érvényesített követelés elévülését megszakítják. Elsősorban a polgári per alternatíváiként (pótlékaiként)³ fel kell sorolnunk:

- a fizetési meghagyásos eljárást;
- a közvetítői eljárást;
- a választottbírói eljárást.

Ezen eljárások keretein belül megvalósuló igényérvényesítés megszakítja az elévülést.

² Mtj. 1298.§ első és második bekezdés

³ Fehérváry Jenő: Magyar magánjog kistükre. Budapest, Budai nyomda, 1941. 8.

Ezen túlmenően más további eljárás megindításával is, ha abban a jogosult fellépése az igény érvényesítésének minősül, az elévülés megszakad. Ennek legfontosabb eseteiként a büntetőeljárásban a polgári jogi igény érvényesítését vagy a követelés csődeljárásban való bejelentését említhetjük. Itt azonban figyelemmel kell lenni arra, hogy ezen eljárások megindítása csak akkor minősül a követelés elévülése szempontjából megszakító körülménynek, ha annak célja a követelésnek a kötelezettel szembeni érvényesítése. Ebből a megfontolásból a jelenlegi bírói gyakorlat nem minősíti elévülést megszakító körülménynek a követelés hagyatéki eljárásban történő bejelentését⁴ vagy az előzetes bizonyítási eljárás lefolytatása iránti kérelmet⁵. A régi Ptk. rendelkezéséhez visszatérve érdemes megfigyelni, hogy a megszövegezését: „a követelés bírósági úton való érvényesítése” az új Ptk. alábbi megfogalmazása váltja fel: „a követelésnek [...] bírósági eljárásban történő érvényesítése [...] csődeljárásban történő bejelentése”.⁶ A bírósági út helyére a fogalmilag tágabb kört átfogó bírósági eljárás kerül, amely ilyen módon a polgári peres pótlékaira is kiterjed.

Ha olyan értelmezést tulajdonítunk a „a követelés kötelezettel szembeni bírósági eljárásban történő érvényesítése, ha a bíróság az eljárást befejező jogerős érdemi határozatot hozott” fordulatnak, miszerint az elévülést akkor szakítja meg a keresetindítás, ha annak végén érdemi határozat is születik, akkor például a per szünetelésével megszűnő eljárás a keresetindításnak elévülést megszakító hatását teljes egészében, a keresetindításra visszamenőlegesen elenyészteti. Ilyen tartalmú jogi rendelkezésnek azonban – sem a korábbi perjogi és anyagi jogi előzményeket, sem a jogirodalmi álláspontokat, sem a jelenlegi bírói gyakorlatot vizsgálva – nem látjuk alapját. Az alábbiakkal kívánjuk véleményünket megalapozni.

2. Keresetindítás és egyéb eljárási cselekmények hatása az anyagi jogi elévülésre – az régi Ptk. alapján

A Pp. 121.§ (1) bekezdése szerint a pert keresetlevéllel kell megindítani. A keresetlevél és a kereset tehát nem azonos fogalmak. Ez azt jelenti, hogy a bírósághoz benyújtott beadványban, keresetlevélben nemcsak a perindítási szándékról, az alperes idézéshez szükséges adatairól kell nyilatkozni, hanem annak a konkrét kereseti kérelmet is tartalmaznia kell. Itt kell azonban megjegyezni, hogy a keresetlevél nem kizárólagos eszköze a perindításnak, mivel a kérelemmel induló fizetési meghagyásos eljárás is, az ellentmondással perré alakulhat.

2.1. A keresetlevél idézés kibocsátása nélküli elutasítása. Az elévülés csak a kötelezett, a peres fél elévülési kifogása útján hatályosulhat. A régi Ptk. hatályba lépésekor a bíróság a szocialista szervezetek közötti pénzkövetelések

⁴ Pécsi Ítéletábrla Pf.III.20.287/2011/6. számú határozata. Hozzá kell azonban tenni, hogy a hagyatéki eljárás megújult szabályai a hitelezői igények elbírálásának nagyobb teret engedhetnek.

⁵ Vö. BH2007. 156. sz. jogeset rendelkező része: „Az előzetes bizonyítás iránti kérelem a követelés elévülését nem szakítja meg.”

⁶ A más által indított csődeljárásban is az igény bejelentése a követelés bírói úton való érvényesítésének minősül tehát.

érvényesítésére irányuló perekben, továbbá általában a fizetési meghagyásos eljárásban hivatalból volt köteles figyelembe venni az elévült jelleget. Az új Ptk. hatálybalépésekor már régen megszűntek azok az esetek, ahol a bíróságnak hivatalból kellett figyelembe vennie a követelés elévült voltát. Ezért indokolt az új Ptk. azon rendelkezése, hogy a követelés elévült volta kizárólag a fél kifogása alapján vehető figyelembe.⁷ Mindezek alapján a perelőfeltételek körében sem jelenhet meg a követelés elévülésének hiánya, ami azt jelenti, hogy a bíróság elévült követelés esetén idézés kibocsátása nélkül nem utasíthatja el a keresetlevelet⁸. Azonban a törvényben megjelölt bármely perelőfeltétel hiánya illetve a keresetlevél kötelező tartalmi kellékhánya esetén a bíróság a keresetlevelet idézés kibocsátása nélkül elutasítja, amelynek az elévülés szempontjából az a lényeges hatása, hogy a keresetlevél benyújtásához fűződő joghatás főszabályként nem áll be. Ez alól kivétel, ha a felperes az elutasító határozat (vagy ugyanilyen okból a pert megszüntető határozat) jogerőre emelkedésétől számított 30 nap alatt a keresetlevelet szabályszerűen újra benyújtja vagy a követelését egyéb úton szabályszerűen érvényesíti.⁹

Amennyiben a keresetlevelet a bíróság nem utasította el vagy pedig a felperes azt a megadott határidőn belül újra szabályszerűen benyújtotta, a keresetlevél beadásához¹⁰ fűződő joghatások beállnak. Ezek a joghatások polgári anyagi és eljárási joghatások.¹¹

2.2. A per megszüntetése, félbeszakadása, szünetelése és a követelés elévülése. A per megszüntetéséről a Pp. 157.-160.§-ai rendelkeznek. A per megszüntetésére ekkor érdemi határozat hozatala nélkül kerül sor, amely a kereset beadásával megszakadt elévülési idő folyására is visszahat, mintha a kereset nem is nyújtottak volna be. Ugyanis a per megszüntetése maga után vonja a keresetlevél beadásának és a perindítás hatásainak az elenyészését. A felperes csak a Pp. által meghatározott esetekben, a kereset újabb szabályszerű benyújtásával háríthatja el ezt a következményt.¹² A bírói gyakorlat a *régi Ptk. alapján* azonban a teljesítésre irányuló írásbeli felszólítás, mint megszakító körülmény jelenségét felhasználva, ebben az esetben a kézbesített kereset

⁷ Vö. új Ptk. 6:23. § (4) bekezdése: „Az elévülést a bírósági vagy hatósági eljárásban *nem lehet hivatalból figyelembe venni.*”

⁸ Vö. Pp. 130. §

⁹ Pp. 132. §

¹⁰ Már a Magánjogi törvényjavaslat is figyelmeztetett arra: „Keresetindítás alatt a keresetlevél beadását, valamint a keresetnek jegyzőkönyvbe mondását kell érteni. A keresetlevélnek a perindításhoz megkívánt kézbesítése a keresetindítás magánjogi hatályához nem szükséges.” Mtj. 1298. § harmadik bekezdése

¹¹ A keresetlevél benyújtásához fűződő eljárásjogi hatások részletezésétől itt eltekintünk. Vö. Kazay László: VIII. Fejezet. Keresetindítás. In: Polgári Eljárásjog. Kommentár a gyakorlat számára. (szerk. PETRIK Ferenc) Budapest, HVG-ORAC, 2004. 15. pótlap 266/2.

¹² Vö. Pp. 161. §: „Ha a bíróság a pert a 157. § a), b) vagy c) pontja alapján szünteti meg, a keresetlevél beadásának és a perindításnak a jogi hatályai fennmaradnak, ha a felperes a megszüntető határozat jogerőre emelkedésétől számított harminc nap alatt a keresetlevelet szabályszerűen újra benyújtja, vagy követelését egyéb úton szabályszerűen érvényesíti.”

elévülést megszakító hatását elismeri, annak ellenére, hogy utóbb a pert a bíróság megszüntette.¹³

A Pp. lényegében három olyan eljárásjogi kategóriát jelöl meg - ismerteti *Imregh Géza* cikkében –, amely a polgári peres eljárás folyamatát megakasztja, és ennek következtében az eljárási folyamat megáll, megakad illetve nyugalomba kerül. Ezek az eljárás félbeszakadása, az eljárás szünetelése és a tárgyalás felfüggesztése.¹⁴

Az eljárásnak a Pp. 111.-112. §-aiban szabályozott félbeszakadása tisztán eljárásjogi intézmény, bár a félbeszakadásra okot adó körülmények java részében egyeznek az elévülés nyugvásának rendszerinti okaival.¹⁵ Az eljárás félbeszakadásával az eljárásjogi határidők megszakadnak, és csak a félbeszakadás megszűnésével kezdődnek újra. Továbbá a peres feleknek és a bíróságnak ez időben tett minden eljárási cselekménye, kivéve, ha az a félbeszakadással vagy annak megszüntetésével kapcsolatos, hatálytalan. Itt érdemes megjegyezni, hogy az időben elhúzódó félbeszakadás kivédésére a Pp. lehetőséget ad a másik peres félnek, hogy a megszüntetett peres fél jogutódjának felderítése hiányában is kérje a per megszüntetését. Ebben az esetben a per megszüntetése a kirendelt ügygondnok által képviselt, ismeretlen jogutód ellen folyik.

A tárgyalás felfüggesztése szintén nem hat ki az anyagi jogi elévülési idő kérdésére. A bíróság a tárgyalást felfüggeszti vagy felfüggesztheti, ha a per eldöntése olyan előzetes kérdés elbírálásától függ, amelynek tárgyában büntetőpert vagy más hatósági eljárást kell indítani, vagy az már folyamatban van.¹⁶ A tárgyalás felfüggesztése tehát szintén az eljárásjogi határidők számítására bír befolyással: „A tárgyalás felfüggesztésével minden határidő megszakad; a felfüggesztés megszűnésétől a határidő újra kezdődik.”¹⁷

A per szünetelése, és azt követően a megszűnése azonban már anyagi jogi szempontból is érdekes elévülési kérdéseket vet fel. *Újlaki László* 1987-ben megjelent cikkében¹⁸ már rávilágított arra, hogy elsősorban a Ptk. igencsak szűkszavú megfogalmazása miatt, a bírói gyakorlat számára nyitva hagyott problémát jelentett, vajon milyen hatással jár a per szünetelése illetve a szünetelés miatti megszűnése a követelés elévülésére. Az általa felvázoltak szerint az egyik lehetséges álláspont az, hogy az elévülés folyása már a szünetelés beálltával újra indul, míg a másik álláspont szerint az elévülés újbóli folyása a pernek a szünetelés folytán bekövetkező megszűnésétől veszi kezdetét. *Rudolf* eltérő véleménye szerint a per szünetelése az elévülésre nem hat ki, így amennyiben a per megszűnését a

¹³ BH2007. 408. sz. határozat rendelkező része szerint: „A követelést tartalmazó keresetlevélnek a bíróság általi kézbesítése a per megszűnése esetén is megszakítja az elévülést.”

¹⁴ Imregh Géza: A polgári peres eljárás megakadása és nyugvása. Magyar Jog 2013. 10. szám (617-627.) 620.

¹⁵ Pp. 111.§ (1)-(4) bek.: a meghalt vagy megszüntetett peres fél jogutódjának perbelépéséig vagy perbe vonásáig; a személyesen eljáró és cselekvőképességét elvesztő peres fél részére a törvényes képviselő kirendeléséig; vagy a törvényes képviselő halálakor az új törvényes képviselő kirendeléséig; ha a bíróság működése (háború vagy más elháríthatatlan esemény miatt) szünetel, vagy a féllel valamilyen oknál fogva nem lehet érintkezni.

¹⁶ Lásd részletesen: Pp. 152-154. §§

¹⁷ Vö. Pp. 155. § (1) bek.

¹⁸ Újlaki László: A peres eljárás szünetelése – követelések elévülése. Magyar Jog 1987. 9. sz. 780-782.

szünetelést követően hat hónap elteltével a bíróság megállapítja, akkor az elévülési idő a per megszűnését követően indul újra. Rudolf gondolatmenete azonban nem érinti azt a lényeges kérdést, hogy a Ptk. 327.§-ának (2) bekezdése akkor is az elévülést megszakító eljárás *jogerős befejezéséhez* kapcsolta az eljárás megindítása miatt *megszakadt elévülés újraindulását*.

Újlaki rámutat arra, hogy a per szünetelése által kiváltott joghatás vizsgálatakor mindenképpen figyelemmel kell lenni arra a fontos kérdésre, hogy a per szünetelése perjogi intézmény, így nem alkalmazható az érvényesített követelés elévülésére a Pp. azon rendelkezése, amely megállapítja, hogy a szünetelés a határidők folyását nem érinti.¹⁹ *Újlaki* érvelésében rámutat a bírói gyakorlatban kiforrott azon elvre is, hogy az anyagi jogi határidőt nem lehet eljárásjogi értelemben megszabott határidőnek tekinteni. Az elévülési határidő anyagi jogi határidő, tehát e vonatkozásban a Pp. rendelkezései nem irányadók. Vizsgálja a régi magyar magánjogi tervezetek megoldását is. Az Mtj. 1301.§-ában részletesen szabályozta (1299.–1310.§§) a követelés bírósági, hatósági eljárásban való érvényesítésének egyes kérdéseit. A per szünetelését az alábbiak szerint vette figyelembe az elévülési határidő számításánál. „Ha ... az eljárás a felek mulasztása vagy megállapodás a következtében szünetel, az elévülés félbeszakadása a feleknek vagy bíróságnak utolsó perbeli cselekményével, és ha ez perfelvételi vagy tárgyalási határnap kitűzésében áll, az elmulasztott határnapkal ér véget. Az ekkor újból megkezdődött elévülést bármelyik félnek az eljárás folytatása iránt előterjesztett kérelme akként szakítja félbe, mint a keresetindítás.” Az Mtj. megoldása tehát sokkal cizelláltabb, mint a bírói gyakorlatban felvetett lehetőségek. Itt azonban mindenképpen hozzá kell fűzni azt, hogy az Mtj. az elévülés félbeszakadásának végét, tehát az elévülés újraindulását nemcsak a jogerős ítélet meghozatalától, hanem az eljárás bármely befejeződésétől is engedte. Ezen szabály alól képezett lényegében kivételt a szüneteléssel összefüggő sajátos elévülési szabály, amely a határidő újraindítását már nem a per megszűnéséhez, hanem az utolsó perbeli cselekményhez kapcsolja. Ennek okára maga *Rudolf Loránt* is rávilágít, miszerint a per szünetelése arra mutat, hogy már nincs meg a követelés érvényesítésének szándéka.²⁰

Az eljárás szünetelése kizárólag a fél vagy felek kifejezett perbeli cselekménye vagy ki nem mentett mulasztása folytán állhat be. E szubjektív szempontok miatt – ahogyan arra *Imregh Géza* is felhívja a figyelmet – a perjogi szakirodalom is rendkívül szűkszavúan érinti e kérdéskört, és a szünetelést tárgyaló bírósági határozatok sem gyakoriak.²¹

A per szünetelésének elévülési idő folyására való kihatása láthatóan a jelenlegi bírói gyakorlatban sem kiforrott kérdés, hiszen egy egészen friss, 2012-ben megjelent elvi bírósági határozat a rendelkező részében így fejtette ki: „Az elévülést megszakító perindítást követően az eljárás szünetelése esetén az elévülés a per szünetelés folytán történő megszűnésével kezdődik.” Úgy tűnt, hogy e határozattal *Újlaki* álláspontját fogadta el a bírói gyakorlat, miszerint az elévülés

¹⁹ Pp. 137.§ (2) bek.

²⁰ Rudolf Loránt: Az elévülés. Budapest, KJK, 1961. 171.

²¹ Imregh Géza i.m. 621.

újrakezdődése az eljárás szünetelésének beálltával nem, hanem kizárólag a per szünetelés folytán bekövetkezett megszűnésével valósul meg. Nem valósult meg azonban Újlaki azon kívánsága, hogy e kérdést legalább bírói állásfoglalás rendezze.

Végezetül érdemes kitérni arra a sajátosságra, ahogyan az 1911. évi polgári perrendtartás²² rendezte a per szünetelésének kérdését. A vonatkozó jogszabályhely szerint a peres fél az elmulasztott határnaptól számított 4 hónapon belül kérhette az új határnap kitűzését, azt követően azonban ehhez igazolnia kellett, hogy az eredeti határnap elmulasztása *önhibáján kívül történt*. Végül az elmulasztott határnaptól számított három év elteltével a per megszűnt. E határidő nyilvánvalóan perjogi hatást váltott ki, amelyre Lów Tibor²³, majd Magyary Géza is figyelmeztet: „A perelévülés csupán a perjogi viszony elévülése, de nem egyúttal a perbevont magánjogi viszonyé is. Eziránt újabb per indítható.”²⁴

Földes István is kifejtette, hogy a permegszűnés nem elévülési intézmény, a bíróság hivatalból vette figyelembe, továbbá nem is jelentette közvetlenül a kereseti követelés elévülését. Felhívta a figyelmet arra, hogy a szünetelés alatt bekövetkezhett a követelés elévülése, ugyanis a bírói gyakorlat szerint az elévülési idő folyása a szünetelés első négy hónapjának leteltével újraindult. Az ismertetett Mjt.-beli rendelkezés és az 1911. évi Pp. tükrében tehát a bírói gyakorlat összekapcsolta a szünetelés miatti perelévülés (a felek „hallgatása” miatt, időmúlás hatására történő permegszűnés) és az anyagi jogi keresetelévülés (az igény nem érvényesítése hosszabb idő keresztül) intézményét.²⁵

2.3. Egyéb eljárási cselekmények és jognyilatkozatok. A régi Ptk.-hoz kapcsolódó bírói gyakorlat a régi magyar magánjog talaján állva szintén elévülést megszakító hatást tulajdonított a perbehívásnak. A *perbehívás* a beavatkozásnak azon sajátos esete, amikor a beavatkozó nem önként lép be, hanem őt a peres fél (vagy más beavatkozó, perbe hívott) hívja perbe. „Az a fél, aki pervesztessége esetére harmadik személy ellen kíván követelést érvényesíteni, vagy harmadik személy követelésétől tart, ezt a harmadik személyt az első fokú ítélet hozatalát megelőző tárgyalás berekesztéséig perbe hívhatja.”²⁶ Itt fontos megjegyezni, hogy a perbehívás elfogadásával válik beavatkozóvá a perbehívott, és perbehívás elfogadása nem jelenti azt, hogy ezzel a perbehívott a kötelezettségét a perbehívóval szemben elismerné.²⁷ A perbehívás elfogadását tehát a tartozás elismeréseként, mint elévülést megszakító körülményként *nem vizsgálhatjuk*.

Mégis, ennek ellenére a régi Ptk.-hoz kapcsolódó bírói gyakorlat az elévülést megszakító igényérvényesítés egyik formájaként tekintett önmagában a perbehívó

²² 1911. évi I. törvény

²³ „A perelévülés hatása elsősorban perjogi és erről a perjogi hatásról a felek nem rendelkezhetnek.” Lásd Lów Tibor: Perelévülés. Jogtudományi Közlöny 1918. 12. sz. 95.

²⁴ Magyary Géza: Magyar Polgári Perjog. (kiegészítette és átdolgozta: Nizsalovszky Endre), Budapest, Franklin 1939-1940. 299.

²⁵ Földes István: A magyar polgári perrendtartás kézikönyve. Budapest, Grill Kiadó, 1946. (A szerző eltűnése miatt a művet a 352. oldaltól Fehérváry Jenő egészítette ki és rendezte sajtó alá.) 261.

²⁶ Pp. 58. §

²⁷ Vö. Pp. 60.§ (2) bek.

nyilatkozatra. Véleményünk szerint, mivel a perbehívás elfogadása szükséges a beavatkozónak váláshoz, ezért annak megtagadása esetén a perbehívás nem szakítja meg az elévülést, úgymint a követelés bírói úton való érvényesítésének sajátos esete.²⁸

A perbehívástól meg kell különböztetni a *perbevonást*, amely a perbeli jogutódlás egyik formája. „Ha a per alapjául szolgáló jogviszonyban a polgári jog szabályai szerint valamelyik fél helyébe a per folyamán jogutód lép, a jogutód a perbe félként önként beléphet, illetőleg a jogutódot az ellenfél is perbe vonhatja.”²⁹ Amennyiben a felperes él a perbevonás lehetőségével, annak célja, hogy az alperes jogutódjával szemben is érvényesítse peresített követelését, tehát a perindítás elévülést megszakító hatása a perbevonással a perbevont félre is kihat.³⁰

A régi Ptk-n nyugvó bírói gyakorlatban számos döntésben megjelent az ún., *jogfenntartó nyilatkozat*,³¹ mint egyfajta olyan perbeli cselekmény, amely szerint a felperes bizonyos igényeire nézve pusztán szándéknyilatkozatot tesz, miszerint azok érvényesítésére külön eljárásban vagy később kerül sor. A legutóbbi idők bírói döntéseiben egyértelműen kifejeződött azonban az a helyes meglátás, hogy e nyilatkozatnak nem célja a követelés tényleges érvényesítése, tehát az elévülés megszakítására sem alkalmas.³² Az ezzel közvetlen tartalmi kapcsolatban nem lévő jogfenntartás intézménye³³ új Ptk.-ból már kikerült, ami minden valószínűséggel a helyes értelmezést fogja erősíteni a „*perbeli jogfenntartás*” esetében is.

A perbeli *beszámítás* hatását is érdemes itt vizsgálat tárgyává tenni. A beszámítást a viszontkeresettől elhatároló ismérvek közül legfontosabb az, hogy a beszámítás egy kifogás, amely nem alkalmas a felperes marasztalására, kizárólag az érvényesített követeléssel szemben támaszt ellenjogot (jogvédelmi perbeli

²⁸ Ide tartozó speciális kérdéseket vet fel az, ha a jogosult nem az új, hanem a régi Ptk. alapján, annak hatálya alá tartozó követelést érvényesít. Ebben az esetben ugyanis a perbehívó nyilatkozat közlése bizonyos értelmezés szerint mint a teljesítésre való írásbeli felszólítás, megszakítja az elévülést. Erre az álláspontra helyezkedett a Legfelsőbb Bíróság is eseti határozatában (BH2003.245.). Itt kell azonban megjegyezni, hogy a Legfelsőbb Bíróság 2006 óta már nem tartja fenn korábbi GKT 98/1973. számú állásfoglalását, amely kifejezetten rögzítette, hogy gazdasági perben a perbehívásnak a perbehívott személlyel való közlése az utóbbival szemben abban az esetben is megszakítja az elévülést, ha a perbehívott a perbehívást nem fogadja el. Mindebből azt a következtetést vonhatjuk le, hogy a régi Ptk. rendelkezései mellett sem fogja az el nem fogadott perbehívás az elévülést a perbehívottal szemben megszakítani.

²⁹ Pp. 61. § (1) bek.

³⁰ „A Ptk. 337. § (3) bekezdése szerinti kötelezetti egyetemlegesség értelmében az, hogy az elévülési határidő eltelt, mindkét vevő tekintetében külön vizsgálendő. A felperes az (gazdálkodó szervezet 1.)-gyel szemben fizetési meghagyás útján érvényesített ellentmondás folytán perré alakult eljárásban a 2001. november 28-án tartott tárgyaláson a (gazdálkodó szervezet 2.)-t II. rendű alperesként perbe vontva kérve mindkét alperes egyetemleges marasztalását. A perbevonás a Ptk. 327. § (1) bekezdése szerinti - követelés bírósági úton való érvényesítésének minősül - elévülést megszakítja.” Hajdú-Bihar Megyei Bíróság 2.Gf.41.080/2007/5.

³¹ Anyagi jogi gyökerét a Ptk. 316. § (1) bekezdése adja: „Ha a jogosult a teljesítést a szerződésszegésről tudva elfogadja, a szerződésszegésből igényt utóbb csak akkor támaszthat, ha erre irányuló jogait fenntartotta.”, a perben azonban eltérő fogalommal találkozunk.

³² Mint elévülést megszakító nyilatkozat: Isd. pl. Fővárosi Ítéltábla 3.Pf.20.131/2009/2. sz. határozata; mint elévülésre hatást nem gyakorló nyilatkozat Isd. pl. Fővárosi Ítéltábla 10.Gf.40.399/2010/6. sz. határozata

³³ Vö. régi Ptk. 316. § (1) bek.

cselekmény) jelent, tehát legfeljebb a kereset elutasítását eredményezi. Ebből következően a beszámítás nem az adóst megillető ellenkövetelés perbeli érvényesítését jelenti, egyedüli célja az adós ellen támasztott követelés kioltása. „A perindítás joghatásai a beszámítási kifogás érvényesítéséhez nem fűződnek.³⁴” Az elévülés megszakadását az adós ellenkövetelése vonatkozásában az érvényesített beszámítás nem válthatja ki. Nem szabad azonban megfeledezni arról, hogy a beszámítás egyben kötelemszüntető magánjogi ügylet.

A régi magyar jogirodalomban is megoszlottak a vélemények atekintetben, hogy vajon az igény érvényesítésének minősül-e annak kifogás alakjában való gyakorlása. A kifogás ugyanis a fentebb elmondottak alapján elsősorban nem a követelés érvényesítését, hanem valamely ellenköveteléssel szembeni védekezést célozza. *Kíss* a beszámítás elévülést megszakító hatása mellett foglalt állást, mivel méltányossági okból nem látta helyesnek a kellően felhozott és érvényesített kifogástól megtagadni a félbeszakító hatályt.³⁵

2.4. A követelés bejelentése a csődeljárásban. Az új Ptk. a követelés bírósági eljárásban való érvényesítése mellett az elévülést megszakító okként nevesíti a követelés csődeljárásban való bejelentését is. Tekintettel arra, hogy a régi magyar magánjogi irodalom a csődbejelentés ilyen hatását elismerte, továbbá, mivel a csődtörvény 2009. évi és 2011. évi módosításai is mindinkább rászorítják a hitelezőket a követeléseik bejelentésére, az új Ptk. megszövegezésekor erre az elévülést megszakító okra már tekintettel voltak.³⁶

A lejárt hitelezői igénynek a csődeljárásban való megadott határidőn belüli³⁷ bejelentése elsősorban azonban nem az elévülés szempontjából érdekes. Ugyanis e határidő elmulasztása jogkövetkezménye az, hogy a hitelező a csődegyezés megkötésében nem vehet részt, továbbá az egyezés hatálya nem is terjed ki rá. A csődbejelentésre megadott határidő ezen túlmenően egyfajta sajátos, igényérvényesítést kizáró (a követelést naturalis obligatiová tevő) határidőként is jelentkezik, mivel a Csődtv. rendelkezése szerint a hitelező a be nem jelentett követelését az adós ellen nem is érvényesítheti, kivéve azt az esetet, hogy a más által kezdeményezett felszámolási eljárásban a még el nem évült követelését bejelentheti.³⁸

Juhász László e határidő természetéről így foglalt állást: „Kérdés, hogy indíthat-e pert a moratórium alatt az a jogosult, aki nem jelentett be hitelezői igényt vagy elkésve jelentette be vagy nem fizette be a regisztrációs díjat, ezért nem vehet részt az egyezségkötési folyamatban. Ezekre az esetekre azt kell mondani, hogy elzárta magát a jogosult a követelése érvényesítésének lehetőségétől, ezért ebben az esetben is el kell utasítani a keresetlevelet a Pp. 130. § (1) bek. b) pontja alapján.”³⁹ Követelése tehát bírói úton érvényesíthetlenné válik.⁴⁰

³⁴ Kiss Daisy: A polgári per titkai. Budapest, HVG-ORAC 2006. 423.

³⁵ Kiss Albert: Az elévülés a magyar anyagi magánjogban. Budapest, Politzer, 1902. 212.

³⁶ Vö. új Ptk. 6:25. § (1) bek. d) pontja

³⁷ Vö. 1991. évi XLIX. tv. 10.§ (2) bek. f) pontja: 30 nap illetve nyolc nap

³⁸ Vö. 1991. évi XLIX. tv. 20.§ (3) bek.

³⁹ Juhász László: A magyar fizetésképtelenségi jog kézikönyve. Miskolc, Novotni Alapítvány, 2010. 187.

A követelés csődeljárásban történő bejelentésének célja a követelés érvényesítése, a jogosultnak ezen fellépése elévülést megszakító körülményként tehát figyelembe veendő. Az eljárás folyamatban léte alatt véleményünk szerint az elévülés sem indulhat újra.

Érdekes megvizsgálni, hogy a csődegyezés megkötése hogyan hat, hathat ki a hitelezőkre. A csődegyezés megkötésében részt vett hitelezőkre a csődegyezés természetesen kihat. A csődegyezés célja a meglévő kötelmek módosítása, tehát már ez okból is elévülést megszakító hatással jár. A bejelentett követeléssel rendelkező, de az egyezségkötésben részt nem vett hitelezőkre is kihat a csődegyezés annak kényszer-egyezség jellege folytán, azonban nem terjed ki azokra, akik a határidőn belül nem jelentették be igényeiket.

A csődegyezés kényszer-jellegéből fakad az a következmény is, hogy mivel tartozás elengedést is gyakorta magában hordoz, ezért a követelés ki nem elégített része bírói úton való érvényesíthetősége már nem áll fenn (*naturalis obligatio*), illetve maga a követelés megszűnik, tehát a „csődegyezésen túli” igényekről nem beszélhetünk.⁴¹

A be nem jelentett követelések a Csődtv. rendelkezése szerint a kényszer-egyezség hatálya alá tartozó, elengedett követelésekhez hasonlóan, az adóssal szemben már nem érvényesíthetők, kivéve a felszámolási eljárásban történő bejelentésüket.

A bejelentett hitelezői követelések körében van olyan csoport, amelyek a kényszer-egyezség megkötésében nem vehetnek részt, mivel követéseiket az adós vitatta. A vitatott követelések jogosultjának a követelés érvényesítésére vonatkozó bírósági vagy hatósági eljárást kell indítania, vagy ha már a csődeljárás kezdő időpontját megelőzően az megindult, akkor ezt kell igazolnia. Ebben az esetben az adós tartalékot képez (vagy biztosítékot nyújt) ezen követelések kielégítése céljából. Ezen vitatott követelésekre a csődegyezés, mint kényszer-egyezség szintén kihat, tehát a bejelentésen túlmenően a csődegyezés is elévülést megszakító körülményként hathat.

Felmerül a kérdés azonban, hogy a vitatott hitelezővé váláshoz elegendő-e pusztán a követelés bejelentése (és a regisztrációs díj befizetése), vagy már a bejelentéshez fűződő joghatás is csak akkor áll be, ha a hitelező a vitatott követelése érvényesítése iránt pert indít vagy más eljárást kezdeményez? Ez utóbbi megoldást javasolja a Csődtörvény Kommentárja. „Vitatott hitelezővé váláshoz tehát nem elegendő az a két feltétel, mint ami a többiekhez – bejelentkezés és fizetés –, hanem szükséges még a perindítás igazolása is. Ennek hiányában nem lehet vitatott hitelezőként kezelni.”⁴²

⁴⁰ Azonos álláspontot vall Csőke Andrea. Vö. *Csőke Andrea: Az új Ptk. szerinti kezesség a csőd- és a felszámolási eljárásokban.* Gazdaság és Jog. 2014. 5. sz. 10.

⁴¹ „A követelés elévüléséhez hasonló hatást tulajdonítanak némelyek a kényszer-egyezségnek a követelés ama része tekintetében, amelyet az adósnak az egyesség értelmében nem kell megfizetnie” lásd: Nizsalovszky Endre: *Kötelmi jog I. Általános tanok.* Budapest, MEFESZ Jogász Kör Kiadása, 1949. 47.

⁴² Vö. Csőke Andrea – Fodorné Lettner Erzsébet – Juhász Csaba: *A csődtörvény magyarázata.* Budapest, Complex Kiadó, 2009.) 246.

Létezik olyan álláspont is ezzel szemben, miszerint, ha a vitatott követelés érvényesítésére pert vagy más hatósági eljárást a jogosult nem indított illetve azt nem igazolta, akkor a kényszeregyezés rá nem hat ki, viszont követelését a csődeljárástól függetlenül érvényesítheti az adóssal szemben, hiszen azt a csődeljárásban bejelentette. Ebben az esetben *válik fontossá* a követelés elévülését megszakító azon cselekmény, hogy követelését a csődeljárásban bejelentette.

Mindazonáltal felesleges lehet vizsgálni a követelés bejelentésén túlmenő egyéb csődeljárásbeli cselekmények (pl. követelés nyilvántartásba vétele, egyezségkötés) elévülésre gyakorolt hatását, ha az új Ptk. irányadó rendelkezésének értelmezése alapján a bíróság előtti igényérvényesítéshez hasonlóan a csődeljárás jogerős befejezésével indul újra adott követelés elévülése.⁴³

Iránymutatásul szolgálhat az Mtj. vonatkozó rendelkezése, amely a csődbejelentés elévülést félbeszakító hatását az alábbiak szerint szabályozta:

„Az elévülésnek a csődeljárásban vagy a csődönkívüli kényszeregyezési eljárásban tett bejelentéssel előidézett félbeszakadása a csődeljárást vagy a csődönkívüli kényszeregyezési eljárást megszüntető határozat közzétételéig tart; de a félbeszakadást meg nem történtnek kell tekinteni, ha a hitelező a bejelentést visszavonja.”⁴⁴

„Ha a bejelentett követelés tárgyában a megszüntető határozat közzétételekor per van folyamatban és a követelésre eső összeget megfelelően biztosították, a félbeszakadás további tartama tekintetében a keresetindításra megállapított szabályok irányadók.”⁴⁵

2.6. A büntetőeljárás megindítása, polgári jogi igény előterjesztése nélkül, és az előterjesztett polgári jogi igény elévülése.

A büntetőeljárásban érvényesített polgári jogi igény elévülése kapcsán elsősorban arra a kérdésre kell immár határozott választ adni, hogy az adhéziós eljárás (a magánjogi igény büntetőeljárás során való érvényesítése) valóban megszakítja-e az elévülést? Ha a Büntető eljárásról szóló törvény maga megteremti a polgári jogi igény érvényesítésének lehetőségét oly módon, hogy kötelezi a bíróságot, hogy arról érdemben döntsön, akkor az igényérvényesítésnek ezen módja valóban megfelel a követelés bírói eljárásban való érvényesítésével szemben támasztott feltételeknek. A 81/2009. (XII.16.) BK vélemény kifejtette, hogy a Be. módosított 335.§-a a büntetőbíróságoknak kötelezettségként írja elő a polgári jogi igény érdemi elbírálását. Ha a büntetőbíróság az előterjesztett polgári jogi igényről (keresetszerű kérelemről) nem dönt, pedig annak törvényes feltételei fennállnak, és annak elbírálását egyéb törvényes útra utasítja, döntése jogszabálysértő. Ha a jogalkotó intenciója az, hogy a polgári jogi igény érvényesítésének a büntetőeljárásban már lehetőséget ad, akkor véleményünk szerint a jogosult általi igényérvényesítéstől elvárható, a jogbiztonságot szolgáló joghatása az, hogy valóban, *a polgári jogi igény előterjesztése is megszakítja ezen igény elévülését.*

⁴³ Vö. 6:25. § (2) bek.: Az elévülés megszakításától vagy az elévülést megszakító eljárás jogerős befejezésétől az elévülés újból kezdődik.

⁴⁴ Mtj. 1304. § első bekezdés

⁴⁵ Mtj. 1304. § második bekezdés

A jogalkotó a büntetőeljárás keretében elvileg megteremtette azokat a lehetőségeket, hogy a bíró az igényről érdemben dönthesse. A bizonyítás a büntetőeljárás járulékos kérdéseinek, így a polgári jogi igénynek az elbírálásában jelentős tényekre is kiterjedhet⁴⁶, továbbá a Be. lehetőséget ad a polgári jogi igény biztosítására a lefoglalt dolog visszatartásra⁴⁷, e célból elrendelhető zár alá vétel⁴⁸ is. Mégis gyakori eset, hogy bíróság nem tud, nem képes a polgári jogi igény sorsáról érdemben dönteni, és ezért azt egyéb törvényes útra utasítja. Nem dönt érdemben a polgári jogi igényről, ha a büntetőeljárás megszüntetéséről határoz, mert a vádlottat felmentette vagy egyéb akadály miatt az igényt érdemben nem bírálhatta el. Továbbá az érdemi döntés kizárt abban az esetben is, ha a Be. 2014. január 1-től hatályos 54.§ (2a) bekezdése alapján, az ott meghatározott bűncselekményekkel összefüggésben a polgári jogi igény ingatlannal kapcsolatos rendelkezési jogot vagy az ingatlan birtoklását is érinti, és ideiglenes intézkedés iránt nyújtottak be kérelmet.⁴⁹ Megnövekedett tehát annak jelentősége, hogy a polgári jogi igény érvényesítésére irányuló büntető bírósági eljárás nem zárul érdemi döntés meghozatalával. *Kérdéses, hogy ezekben az esetekben is el fog-e enyészni az elévülésnek a polgári jogi igény előterjesztésével kiváltott megszakadása.*

További vizsgálandó kérdés az is, vajon a polgári jogi igény érvényesítése hiányában a büntetőeljárás megindulása, folyása kihathat-e a bűncselekménnyel okozott kártérítési követelés elévülésére? Ugyanis továbbra is fennáll az a szabály, hogy a kártérítési követelés mindaddig nem évül el, amíg a bűncselekmény büntethetősége nem évül el.⁵⁰ Így felmerül az a kérdés, hogy ha a büntetőeljárás folyamán kifejtett cselekmények a büntethetőség elévülését megszakítják, akkor ez a körülmény kihat-e a követelés érvényesítésére, annak elévülési idejére? A Kúria (Legfelsőbb Bíróság) 2009-ben hozott határozatában úgy foglalt állást ugyanis, hogy ha a büntetőeljárás cselekmények a büntethetőség elévülését félbeszakítják,

⁴⁶ Vö. 1998. évi XIX. tv. (Be.) 75. § (2) bek.

⁴⁷ Vö. Be. 157. §

⁴⁸ Vö. Be. 159. §

⁴⁹ Be. 54. § (2a) bekezdése alapján: „Ha a zsarolás, a csalás, illetve az uzsora-bűncselekmény elkövetési tárgya olyan, a terhelt által lakott vagy a hozzájárulásával más személy által ingyenesen használt ingatlan, amelyben a bűncselekmény elkövetését megelőzően a magánfél lakott, és a polgári jogi igény az ingatlannal kapcsolatos rendelkezési jogot vagy az ingatlan birtoklásának jogát is érinti, a magánfél indítványában ideiglenes intézkedésként kérheti az ingatlan kiürítését és annak a magánfél birtokába bocsátását.” A polgári jogi igényt és az ideiglenes intézkedés iránti kérelmet a nyomozási bíró a Be. 207. § (1) bek, g) pontja és a Be. 214. § (1a) bekezdése alapján, míg a tanács elnöke a Be. 284. § (3) bekezdése alapján megküldi a Pp. szerint hatáskörrel és illetékességgel rendelkező bíróságnak.

⁵⁰ Vö. új Ptk. 6:533. § (1) bek.: „A kártérítésre az elévülés szabályait azzal az eltéréssel kell alkalmazni, hogy bűncselekménnyel okozott kár esetén a követelés öt éven túl sem évül el mindaddig, amíg a bűncselekmény büntethetősége el nem évül.” Régi Ptk. 360. § (4) bekezdése szerint: „Az elévülés szabályait azzal az eltéréssel kell alkalmazni, hogy öt évnél rövidebb idő alatt nem évülhet el a követelés, ha a kárt szándékosan vagy bűncselekménnyel okozták. A bűncselekménnyel okozott kár esetén azonban a követelés öt éven túl sem évül el mindaddig, amíg a bűncselekmény büntethetősége el nem évül.”

akkor ezáltal a polgári jogi igény elévülési ideje is meghosszabbodik.⁵¹ Véleményünk szerint azonban, ha az elévülés az igénye érvényesítésével késlekedő jogosulttal szemben beálló következmény, akkor erre tekintettel sem elfogadható olyan bírói jogértelmezés, hogy a polgári jogi igény érvényesítésének hiányában is a büntető eljárás megindítása a követelés elévülését önmagában megszakíthatná.

3. Az új Ptk. megváltozott szabályai folytán előálló anomáliák az elévülés magyar rendszerében és a lehetséges megoldások

3.1. Érdemi döntés nélkül megszűnő per és az igény elévülése. A fenti kérdéseket áttekintve arra a következtetésre juthatunk, hogy ha az új Ptk. rendelkezése alapján a per (ill. egyéb eljárás) érdemi döntés nélkül fejeződik be, a keresetindítás elévülést megszakító hatása elenyészik, méghozzá a kereset benyújtásának pillanatára visszamenőlegesen.

Amíg a régi Ptk. alapján a fentebb elhangzottak szerint, az egyes eljárási cselekmények, mint a kötelezett irányában a fennálló bizonytalan helyzetet elhárító jogi tények is értékelésre kerülhettek, addig az új Ptk. alapján ez nem valósulhat meg. Továbbá, mivel az új Ptk. a teljesítésre való írásbeli felszólítást is törölte a megszakító körülmények listájából, ezért a keresetlevélnek az alperessel való közlése sem válthat ki a bírói jogértelmezés szerint ilyen hatást.

A megszakító körülményeken túltekintve kérdés, vajon a per folyása minősülhet-e az elévülés nyugvását eredményező menthető akadálynak? Mivel a magyar kódex nem sorolja fel, még példálózó rendelkezések formájában sem, melyek azok az akadályok, amelyek az elévülés nyugvását eredményezhetik, formálisan mondhatnák, hogy a per folyása „lebegteti” az érvényesített igény elévülését, hiszen az elévülés pusztán az eljárás érdemi(!) befejeződésével indulhat újra. Az Mtj. és a régi Ptk. rendelkezéseire épülő szakirodalmi források azonban tartózkodtak az eljárás folyását akadályozó tényeket, vagy akár csak a szünetelést az elévülés nyugvására okot adó körülménynek tekinteni. Az elévülés az igény érvényesítését elmulasztó jogosultat szankcionálja, és a perindítással a vele szemben támasztott követelménynek eleget tett, továbbá elhárította a kötelezett helyzetében fennálló bizonytalanságot a tekintetben, hogy követelését érvényesíteni fogja-e.⁵²

Erre épülve, a másik jelentős problémát pedig az elévülés nyugvására vonatkozó új szabály fogja jelenteni, miszerint az elévülés nyugvása folytán a jogosult rendelkezésére álló további határidő (egy év, három hónap) nyugvása már

⁵¹ BH 2009.366. Itt érdemes röviden kitérni a Ptk. 1978-as novelláris módosítását megelőzően hatályban volt Ptk. rendelkezésre, amely szerint „A károkozó magatartás miatt indított büntető eljárás az elévülést megszakítja; az elévülés az eljárás jogerős befejezésével vagy megszüntetésével újból kezdődik.” E rendelkezés szerint tehát önmagában a büntetőeljárás megindítása az elévülést félbeszakította, attól függetlenül, hogy polgári jogi igényt érvényesítettek-e.

⁵² Ezen álláspontot támasztja alá a keresetelévülés (vagy kereseti jog elévülése) elméleti megközelítése, amely az elévülésre pusztán mint a bírói úton való érvényesíthetőségre kiható intézményre tekint. Az igényelévülés elméleti megközelítése a jogosult mulasztásához az igény teljes megszűnését fűzi következményként, elismerve azonban azt, hogy a jogalkotó ez alól az általános hatás alól kivételeke(pl. elévült követelés beszámítása) tehet.

nem következhet be, a megindított pernek tehát érdemi döntéssel kell zárulnia, különben a jogosult követelése ez esetben elévül(t).⁵³

Itt ki kell térnünk a véleményünk szerint a jövőben komoly értelmezési problémát jelentő azon tétel vizsgálatára, hogy az igény esedékessé (érvényesíthetővé) válásának kezdetekor fennálló menthető akadály miatt vajon az elévülési határidő ténylegesen kitolódik-e vagy ez esetben is alkalmaznunk kell az elévülés nyugvásának szabályát, ha az releváns már. Az új Ptk. nem hivatalos indokolása evidensként kezeli azt, hogy az ily módon beálló nyugvási ok miatt az elévülési határidő egyszerűen meghosszabbodik. E kérdést szükséges lenne a normaszövegnek rendeznie, mert az elévülési szabályok egyik alapkérdéséről van szó. A fenti megállapítás nem az elévülési szabályokból folyó logikai szükségszerűség. A hatályos jogi rendelkezések alapján *a követelés esedékessé válása, az elévülési idő kezdetétől szolgáló általános időpont objektív*, a jogosultat szubjektíve a konkrét követelése érvényesítésében gátló akadályok viszont így az elévülés nyugvására vonatkozó jogi rendelkezés szerint értékelhetők csak. Továbbá ellentmond ennek a logikának a kellékszavatosság körében fellelhető szabály is, amely az elévülés *nyugvása miatt* a szavatossági határidő jelentős részének *elteléséről* szól.⁵⁴

3.2. A követelés érvényesítésére irányuló egyéb eljárások hatása a követelés elévülésére az új Ptk. alapján. Röviden ki kell térnünk az egyéb, követelés érvényesítésére irányuló bírósági eljárásokra. A fizetési meghagyásos eljárást a 2009. évi L. törvény szabályozza. A törvény 1. § (1) bekezdése szerint a fizetési meghagyásos eljárás a közjegyző hatáskörébe tartozó, a pénzkövetelések érvényesítésére szolgáló egyszerűsített polgári nemperes eljárás, melyre - ha e törvény másként nem rendelkezik a Pp. szabályait a polgári nemperes eljárás sajátosságaiból eredő eltérésekkel kell megfelelően alkalmazni. A fizetési meghagyás kibocsátása iránti kérelem előterjesztésének ugyanaz a hatálya, mint a keresetlevél beadásának.⁵⁵ A kellő időben előterjesztett ellentmondás folytán a fizetési meghagyásos eljárás - az ellentmondással érintett részben - perré alakul át. A közjegyző az ellentmondásról szóló értesítés kézbesítésével egyidejűleg felhívja a jogosultat, hogy az értesítés kézbesítésétől számított tizenöt napon belül a bíróságnak benyújtott beadványon a peres eljárás illetékét rója le, az ügyre vonatkozó részletes tényállításait adja elő és bizonyítékait terjessze elő. Ezen kötelezettségek elmulasztása esetén a pert a bíróság megszünteti⁵⁶. E utóbbi esetben – lényegében a jogosult mulasztása folytán – az új Ptk. alapján a fizetési meghagyás kibocsátása iránti kérelem elévülést megszakító hatása el fog enyészni, bár a fizetési meghagyás újbóli benyújtását a törvény nem korlátozza.

A közvetítői eljárásról szóló 2002. évi LV. törvény kifejezetten rögzíti, hogy a közvetítői eljárás megindítása az elévülést megszakítja. A közvetítői eljárást az első közvetítői megbeszélésen a feleknek az eljárás folytatására vonatkozó szándékát

⁵³ Új Ptk. 6:24. § (3) bek.

⁵⁴ Új Ptk. 6:167. § (1) bek.

⁵⁵ Tehát az elévülést megszakítja. Vö. 2009. évi L. törvény 22. §

⁵⁶ Vö. 2009. évi L. törvény a fizetési meghagyásos eljárásról 37. §

rögzítő írásbeli nyilatkozat indítja meg. Ezen írásbeli nyilatkozat aláírása tehát az elévülés megszakadásának konkrét időpontja. A törvény kifejezetten rendelkezik arról is, hogy a közvetítői eljárás eredményes befejezése után az elévülés megszakadása, a közvetítői eljárás eredménytelensége esetén pedig az elévülés nyugvása szabálya irányadóak. Eredménytelen közvetítői eljárás tehát az elévülés nyugvására vezető körülményeként értékelendő, amely végeredményben kiegészíti, átszínezi a Ptk.-nak a keresetindítás hatására vonatkozó rendelkezését.

Az új Ptk. igen szűkszavú, a bírói út igénybevételeéről szóló általános rendelkezésben (1:6.§) nem szól a választottbírói eljárás megindításáról. Azonban a régi Ptk. 7.§-a pontosan e törvénnyel összhangban a bírói út igénybevétele mellett a választottbírói eljárásra is, mint a polgári jogi igények állami úton való érvényesítésének egyik fő csatornájára tekint.⁵⁷ A választottbírói eljárásról szóló 1994. évi LXXI. törvény rendelkezése alapján azt állapíthatjuk meg, hogy az eseti választottbírói eljárás megindításának (és ezáltal az elévülés megszakításának) pillanata a vita választottbírói eljárás elé utalására vonatkozó nyilatkozatnak az ellenérdekű fél általi kézhezvétele. Állandó választottbírói kikötés esetén pedig a keresetlevélnek a választott bírósághoz történő megérkezése szakítja meg az elévülést.⁵⁸

Ha az eljárás az érvényesített követelésre nézve érdemi döntés meghozatala nélkül zárul, akkor a választottbírói eljárásra is igaz: az elévülést megszakító hatás visszamenőlegesen elenyészik.⁵⁹

3.3. Nemzetközi kitekintés és megoldási javaslatok. Elérkeztünk arra a pontra, hogy a jogösszehasonlítás segítségével találjunk megoldási javaslatokat a kérdésre. Röviden áttekintve a legfontosabb európai jogrendszerek (elsősorban a német, francia, osztrák jogrend), továbbá két minta modellrendszer (ENSZ Elévülési Egyezmény és DCFR) elévülési szabályait, azt tapasztaljuk elsőként, hogy szinte kivétel nélkül részletesen szabályozzák a keresetindításnak és egyéb eljárások megindításának az elévülési időre gyakorolt hatását.

Alapvetően három megoldási lehetőség különíthető el.⁶⁰ A kereset benyújtásával

- az elévülés megszűnik (ceases to run)
- az elévülés megszakad és megújul (újraindul)
- az elévülés idő folyása az eljárás időtartamára felfüggesztődik (megáll)

⁵⁷ „Bírói peres eljárás helyett a felek választottbírói eljárást köthetnek ki, ha legalább a felek egyike gazdasági tevékenységgel hivatásszerűen foglalkozó személy, a jogvita e tevékenységével kapcsolatos, és a felek az eljárás tárgyáról szabadon rendelkezhetnek.” V.ö. Ptk. 7. § (2) bek.

⁵⁸ Vö. 1994. évi LXXI. tv. 32. § (1-2) bek.

⁵⁹ Az áruk nemzetközi adásvételéhez kapcsolódó elévülési egyezmény szintén kiterjed a választottbírói eljárás kezdeményezésére, mint elévülést megszakító körülményre. Vö. 1989. évi 1. tvr. az áruk nemzetközi adásvételi szerződéseire vonatkozó elévülési időről szóló, New Yorkban, 1974. június 14-én kelt Egyezményről, valamint az áruk nemzetközi adásvételi szerződésére vonatkozó elévülési időről szóló Egyezmény módosításáról, Bécsben 1980. április 11-én kelt Jegyzőkönyvről, 14. Cikk

⁶⁰ A továbbiakban az összegző megállapítások erejéig a DCFR Kommentárra támaszkodunk. Lásd Christian von Bar, Eric Clive and Hans Schulte-Nölke et al. (eds.): Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law. 1192.. (http://ec.europa.eu/justice/contract/files/european-private-law_en.pdf) (2014. 08. 18.) és Reinhard Zimmermann monográfiájára lásd Zimmermann, R.: Comparative Foundations of a European Law of Set-Off And Prescription. Cambridge University Press, 2002. 117.

Az első megoldással találkozunk például a keresetjogi elévülési szemléletű és egyébként liberális szabályozási elveket követő ENSZ Elévülési Egyezményben:⁶¹

„Az elévülés megszakad, amikor a hitelező azzal a céllal, hogy igényét kielégítsék vagy, hogy követelését elismerjék, bármely olyan cselekményt végez, amely az eljáró bíróság székhelye szerinti jog értelmében az adós elleni peres eljárás megindításának minősül vagy az adós ellen már megindított peres eljárásban követelése teljesítését vagy elismerését célozza.”⁶²

A német BGB 204.§-a szerint a bírósági eljárás megindítása – marasztalásra vagy az igény megállapítására, vagy a végrehajtási záradék megadására vagy végrehajtási határozat kibocsátására benyújtott kereset által – az elévülés megakadását (Hemmung) eredményezi. A felfüggesztés (megakadás) a jogerős határozat vagy a megindított eljárás más módon történő befejeződésétől számított 6 hónap elteltével ér véget. Ha az eljárás folyamán szünetelés áll be, mert a felek nem cselekednek, a felek, a bíróság utolsó eljárási cselekményét kell az eljárás befejeződéseként kezelni. Tehát a BGB rendelkezése szerint az érdemi határozat hiányában befejeződő eljárás is kihatással van az elévülésre. Az Elévülési Egyezmény ezzel szemben úgy szabályoz, hogy ha a per érdemi döntés meghozatala nélkül fejeződött be, az elévülési időt úgy kell tekinteni, hogy az nem szakadt meg.⁶³ Az Egyezmény él viszont az elévülés hatásának kitolása lehetőségével:⁶⁴ „Ha az ilyen peres eljárás befejezésekor az elévülési idő lejárt vagy abból egy évnél kevesebb van hátra, a hitelező az eljárás befejezésétől számított egy éves határidő alatt még érvényesítheti követelését”.⁶⁵ Ez technikailag megfeleltethető a magyar nyugvási szabálynak.

A második megoldás a római jogi hagyományokon nyugvó jogrendszerekben gyakori.

A francia Code Civil vonatkozó szakasza szerint a kereseti kérelem megszakítja az elévülési határidő folyását. A megszakítás addig fejti ki hatását, amíg az eljárás meg nem szűnik.⁶⁶ Kizárja a kódex azonban a kereset elévülést megszakító hatását, ha a fél visszavonja keresetét, ha hagyja elévülni az eljárást(pert) vagy ha keresetét eleve elutasítják.

Az osztrák ABGB szerint az elévülést szintén megszakítja, ha a jogosult pert indít – hiszen egyértelműen kifejezésre juttatja a követelés érvényesítésére vonatkozó szándékát – és feltéve, hogy a kereset „megfelelő”. Amennyiben jogerős határozat elutasítja a keresetet, az elévülést meg nem szakítotttnak kell tekinteni.⁶⁷

⁶¹ 1989. évi 1. törvényerejű rendelet az áruk nemzetközi adásvételi szerződéseire vonatkozó elévülési időről szóló, New Yorkban, 1974. június 14-én kelt Egyezményről, valamint az áruk nemzetközi adásvételi szerződésére vonatkozó elévülési időről szóló Egyezmény módosításáról, Bécsben 1980. április 11-én kelt Jegyzőkönyvről (a továbbiakban: ENSZ Elévülési Egyezmény)

⁶² ENSZ Elévülési Egyezmény 13. Cikk

⁶³ U.o. 17. Cikk (1) bek.

⁶⁴ delay of completion

⁶⁵ 17. Cikk (2) bek

⁶⁶ Code Civil 2241.-2243.§§

⁶⁷ ABGB 1497.§

A megszakító körülmények sorába beillesztett perindítás azonban azzal az alapvető eltérő sajátossággal bír, hogy nem egy pillanatra fejt ki hatást (amikor relatíve nem érzékelhető időtartamú a megszakító esemény pl. a tartozás elismerése nyilatkozattal), hanem egy tartós időszakon át szakítja meg az elévülési időt. A DCFR Kommentárból kitűnő kritika e megoldással szemben pontosan az előző fejezetben felvázolt problémát érzékelteti: Bár való igaz, hogy normális esetben a megindított eljárás végén érdemi döntés születik, akkor pedig nincs is értelme az elévülésnek újra indulnia (feltéve, véleményünk szerint, ha a jogerős bírósági határozattal megállapított követelésnek ezáltal új jogalapja keletkezett). Továbbá általában a perindítást megszakító okként szabályozó jogrendszerek általában meghatározzák, hogy meddig tart a megszakítás vagy pedig, az eljárás során bármely fél vagy a bíróság által kifejtett cselekményt önálló megszakító okként kezelik. Azonban egyik megoldás sem kielégítő, mivel ezek a rendelkezések felesleges szabályozási bonyodalmakhoz és nemkívánatos gyakorlati következményekhez vezetnek, ha az eljárás végül érdemi döntés nélkül zárul. A Kommentár itt leszögezi: még az érdemi vizsgálat nélkül elutasított kereset is kell, hogy az elévülésre valamilyen hatással bírjon, i) mert a jogosult nem mindig képes a hiba kiküszöbölésére, ii) mert a gyakorlattal ellentétes lenne, ha minden esetben vizsgálni kellene, hogy a jogosult felelős-e a kereset hiányosságáért, és iii) mert a jogosult mindezek ellenére kifejezte a követelés érvényesítésére irányuló szándékát.⁶⁸

Két megoldás következhet erre a problémára, feltéve, hogy a perindítás az elévülést általában megszakítja. 1. Vagy a per ilyen módon történő megszűnése esetén is megszakad az elévülés, amely Zimmermann álláspontja⁶⁹ szerint is túlló a célon. 2. Vagy egyáltalán nem szakad meg, amely így nemcsak fikció, de gyakorlati szempontból is elégtelen megoldás.

Így jut el a DCFR Kommentár azon gondolatig, hogy az egyetlen helyes megoldásként az elévülési idő folyásának felfüggesztése marad. Amíg az eljárás tart, az elévülés "nem ketyeg". Ha az eljárás érdemi döntéssel zárul, és a bíróság helyt ad a keresetnek, ezen szemlélet szerint a jogerős ítélettel megállapított (végrehajtható) követelésre nézve új elévülés keletkezik, ha elutasítják a keresetet, akkor pedig egyáltalán nincs értelme már a követelés elévüléséről szólni. Ha pedig az eljárás érdemi döntés nélkül ér véget, a hitelezőnek a hátralevő elévülési idő még rendelkezésére állhat.

A DCFR rendelkezése szerint tehát az elévülés folyása felfüggesztődik a bírósági vagy egyéb eljárás időtartamára. Az elévülés felfüggesztését nemcsak az érdemi döntéssel záruló, hanem a bármely kimenetelű eljárás megindítása is kiváltja. Ha érdemi döntés nem születik, az elévülés hatásának beálltát a javaslat az eljárás befejezését követő hat hónapos időintervallumra kitalja. Feltéve, ha egyébként az elévülési időből már hat hónapnál kevesebb van hátra.⁷⁰

⁶⁸ Christian von Bar, Eric Clive and Hans Schulte-Nölke et al. (eds.): Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law i.m. 1193.

⁶⁹ Reinhard Zimmermann: Comparative Foundations of a European Law of Set-Off And Prescription. Cambridge University Press, 2002. 121.p.

⁷⁰ III.-7:302: Suspension in case of judicial and other proceedings

Végezetül itt kell kitérnünk arra a közeljövőben fontossá váló kérdésre, hogy folyamatban van a *közös európai adásvételi jogról* szóló európa parlamenti és tanácsi rendelet megalkotása.⁷¹ Ha e rendelet elfogadásra kerül, akkor annak elévülési szabályai is nemcsak a határon átnyúló szerződések vonatkozásában lesznek alkalmazandók, hanem az egyébként belső jog alá tartozó szerződő feleknek is biztosítja a javaslat jelenlegi szövege opcionális módon a rendelet szabályainak alkalmazását. E rendelet perindításra vonatkozó elévülési szabálya megegyezik a DCFR fent ismertetett rendelkezésével.

3.4. Szabályozási javaslat. Áttekintve a régi Ptk. és az azt megelőző magánjogi kódextervezeteken nyugvó szabályozási lehetőségeket és bírói gyakorlatot, felvillantva a nemzetközi megoldásokat, színes paletta bontakozik ki előttünk.

Valóban célszerűnek tűnik a korábbi megoldással szemben az elévülés megszakadását az érdemi döntés meghozatalához kapcsolni, hiszen ezzel a feltételezett(!) visszaélésszerű jogosulti magatartások kizárhatók. Viszont az eljárások egy részében – legfőképp a szünetelés esetében – nem mindig a jogosult hibájából marad el az érdemi döntés. Ekkor méltánytalan lenne a jogosultat azzal sújtani, hogy bár azt tette, amire az elévülés intézménye őt sarkallta, ennek ellenére a követelése elévülése mégis bekövetkezett. Mindez úgy, hogy az adós irányában megtett nyilatkozatai, mint a teljesítésre történő írásbeli felszólítások már nem szakíthatják meg az elévülést, továbbá az eljárás folyásának nyugvási körülményként való értékelése is dogmatikailag helytelen volna. A problémát tovább súlyosbíthatja az a körülmény, ha eleve már egy nyugvást követően érvényesíti követelését a jogosult, hiszen a Ptk. új rendelkezése az elévülés nyugvását követően az újbóli nyugvás lehetőségét – legalábbis a pótíólag adott határidőben – már nem ismeri el.⁷²

A módosítás mellett szól az az érv is, hogy bár a magyar kódex – pozitív értelemben – szűkszavú az elévülés szabályozásánál, azonban szükséges a különbségtétel a gyakorlatilag egy mozzanatban megnyilvánuló megszakító események (pl. tartozáselismerés, szerződésmódosítás) és a perindítás elévülésre gyakorolt hatása között. Feloldható ezáltal az a látszat-ellentét is, hogy a követelés csődeljárásban történő bejelentéséhez viszont az elévülés megszakadásának feltételeként a jogalkotó nem kapcsolja az érdemi döntés meghozatalát, hiszen ott a csődegyezségtől függ a követelések további sorsa.

Mindenképpen célszerű a kérdést a Polgári Törvénykönyvben, és nem a Polgári perrendtartásban rendezni, hiszen a perindítás szoros értelemben vett anyagi jogi hatásáról van jelen esetben szó, ahogyan a fentiekben kifejtettük, nem a

(1) The running of the period of prescription is suspended from the time when judicial proceedings to assert the right are begun.

(2) Suspension lasts until a decision has been made which has the effect of *res judicata*, or until the case has been otherwise disposed of. Where the proceedings end within the last six months of the prescription period without a decision on the merits, the period of prescription does not expire before six months have passed after the time when the proceedings ended.

⁷¹ Az Európai Parlament jogalkotási állásfoglalását 2014. február 26-án bocsátotta ki az Európai Bizottság COM (2011) 635 final sz. javaslatára.

⁷² Vö. 6:24. § (3) bek.: „A (2) bekezdésben meghatározott időtartam alatt az elévülés nyugvásának nincs helye...”

perelévülés vagy a szünetelés a lényeges kérdés, hanem a bírósági eljárás kimenetele és hatása a peresített követelésre, annak elévülésére.

Véleményünk szerint a peres eljárás folyásának általános nyugvási körülményként való értékelése logikailag ellentmond az annak megindítását elévülést megszakító körülményként való értékelésével. A magyar elévülési rendszer, azon belül is a nyugvási rendszer nem ad lehetőséget olyan értelmezésre, hogy utólag, az érdemi döntés hiánya miatt az addig folyó eljárást nyugvási okként értékelhesse a bíróság, mégha valóban bizonyítható is lenne az akadály menthető volta.

Az elévülést megszakító körülmények rendszerén a lehető legkisebb mértékben változtatva – azaz az elévülés fent tárgyalt felfüggesztésének megoldásával lényegében nem élve –, a magyar nyugvási rendszer sajátos szabályozási megközelítését fenntartva, az alábbi normaszöveg-javaslatot tesszük.

6:25. § (3) Ha az (1) bekezdés c) pontja szerinti eljárásban a bíróság nem hozott jogerős érdemi határozatot, és az eljárás megszűntekor az elévülési idő már eltelt, vagy abból egy évnél (egy éves vagy egy évnél rövidebb elévülési idő esetében) három hónapnál kevesebb van hátra, akkor az elévülés az eljárás megszűnésétől számított egy év – illetve három hónap – elteltét követően következik be.
